

MEMORIALISTICĂ

Ion Dumitrescu

Filele mele de calendar

Vineri, 31 iulie 1987.

Mi-a adus Arizan *Jurnalul* lui Tolstoi, două volume hrentuite, obosite - doar Arizan e anticar -, scoase de editura *Univers* în 1975 și 1976, traduse de Janina Ianoși, prefață, tabel cronologic, note și comentarii de Ion Ianoși (nu-i cunosc), copertile de Peter Pusztai - foarte urâte. Traducătoarea și comentatorul au întreprins un lucru migălos. Prefața e o analiză subțire, iar notele și comentariile judicioase devin de folos cititorului.

Am zis să le răsfoiesc, dar până la urmă le-am citit, ba am scos și notițe și n-am rezistat ispitei să umplu o *Filă de calendar*.

Nu degeaba s-a zis că jurnalul e oglinda neaburită, în care personalitatea autorului se reflectă mai direct și mai fidel decât în operă.

Am citit romanele și povestirile lui Tolstoi, am văzut filmele, am auzit atâtea despre ciudatul conte de la lasnaia Poliana, numai jurnalele nu le cunoșteam. Din cele 13 volume, cât însumează textul integral al jurnalului în ediția rusă a operelor complete în 90 de volume, editorii noștri au scos o selecție în două volume de câte 500-600 de pagini fiecare, primul cuprinzând perioada 1847-1895, al doilea pe cea dintre 1895 și 1910.

N-o să dublez pe Ion Ianoși cu un alt comentariu al jurnalului. Notez doar din fugă câteva gânduri despre unele lucruri care m-au impresionat mai mult, înainte de a mă opri și a încheia cu un capitol pe care l-aș numi *Tolstoi și Muzica*.

Contele, care se voia mujic - dacă ar fi fost mujic s-ar fi vrut conte -, cu barba pân' la brâu, rubașca șifonată, pantalonii de cazac și cizme cusute de el, exemplar omenesc unic, personalitate ciudată, contradictorie, din fundul guberniei lui a zgâlțâit întreaga lume, până-n Orientul depărtat și dincolo, peste Atlantic. Tolstoismul nu reprezintă o ideologie încheșată. Nu s-ar putea vorbi decât despre o sinteză a ideilor, filosofilor, eticii, manifestărilor în scris și în fapte, contradicțiilor aflate în biografie și în operă. Am rămas cu impresia că omul - nu scriitorul - de foarte multe ori n-a știut ce-a vrut.

Seigneurul rus, nesilit de nimeni, cosea, tăia lemne, făcea focul, trăgea la mașină, croia cizme, repara ceasuri. Ascetul, care detesta amorul, femeia, căsătoria și predica abstenența, procrea până la bătrânețe. Bolnavul, care-și dorea moartea, călărea, făcea gimnastică, vâna, pierdea la cărți, provoca la duel, făcea pe jos drumul între Moscova și lasnaia Poliana, se mira în fiecare dimineață că e încă viu. Autorul, care considera drepturile de autor imorale, le încasa nesățios. Latifundiarul, care se rușina de avere, cumpăra moșii. Pustnicul, care exalta singurătatea, viața simplă, izolarea în natură, transformase lasnaia în centru turistic mondial. Părintele revoluției, care denigra socialismul și pe revoluționari, ar fi sfârșit în fața plutonului de execuție...

Generos în intenții și nehotărât în fapte, pradă crizelor de conștiință, gândind într-un fel și acționând într-altul, zbătându-se între avânturile sufleteste și tirania cărnii, artistul biasfemând arta, melomanul invecivând muzica, pravoslavnicul afurisit de biserică nu putea să-și acordeze zborul cu realitatea. Junele ofițer din armata țarului declarase stare de război între el și el, inaugurase un conflict cu sine însuși, care, fără să se rezolve, a continuat, agravându-se de-a lungul vieții, până la deznodământul fatal din noiembrie 1910.

Atitudinea agresivă a lui Tolstoi față de cea mai divină dintre arte mă uimește. Aserțiunile scriitorului pun în nedumerire pe orice om sensibil, cu judecata în echilibru. De altfel, atacurile împotriva muzicii nu se singularizează. Grindina de invective se abate peste orice și oricine îi iese în cale. Însă cele mai virulente, mai ireverențioase și mai lipsite de temei acuzații revin muzicii. I-a cășunat pe Euterpe și n-a iertat-o.

Nu pentru soarta muzicii ultragiate și nici pentru reputația lui Beethoven mă îngrijorez. Îmi simt afectată admirația pentru un mare scriitor și-mi pare rău. După o sută de ani însă, aforismele tolstoiene ofilite rămân presate între filele istoriei, ca întâmplări de demult, care ne fac să zâmbim...

"Sunt urât, neîndemânatic, lipsit de scrupule și fără educație modernă. Sunt irascibil, plictisitor, lipsit de modestie, intolerant și rușinos ca un copil. Sunt aproape incult... Sunt nereținut, nehotărât, inconsecvent, prostește vanitos și violent ca toți oamenii lipsiți de caracter. Nu sunt curajos, sunt lipsit de acuratețe în viață și leneș... Sunt o ființă de nimic, jalnică, inutilă. Un lucru e bun: că vreau să mor... Sunt un cartofor și-un bețiv... Trăiesc exact ca vitele... Sunt viu, dar nu trăiesc... Trăiesc în întregime din jaf și pomană... Sunt stricat de depravarea timpurie, de lux, de ghiftuială, de trândăvie..."

"Judecători, miniștri, țari, această haită de bandiți... Guvernul rus deosebit de crunt, grosolan, prost și mincinos, tâlhar groaznic, inuman, puternic... Nicolae I - soldătușul brutal, necultivat și crunt, Alexandru al II-lea - nici deștept, nici bun, ba liberal, ba despotic... Nicolae al II-lea - omul cel mai obișnuit, submediocru, grosolan de superstițios și incult... Alexandru al III-lea - de tot prost, aspru și neevoluat"... "Cât de oribil, ca oameni cu o forță intelectuală inferioară să poată influența și chiar conduce pe cei superiori"...

"Să mă deporteze. E visul meu. Fac tot posibilul să mă compromit în ochii cârmuirii și tot pe alături nimeresc"... "Să se smulgă de sub mine scăunelul, ca să strâng cu greutatea mea lațul săpunit în jurul bătrânului meu gât"... "M-am convins că învățătura Bisericii este teoretic o minciună perfidă și vătămătoare, iar practica o colecție a celor mai grosolane superstiții și vrăjitorii"... "Biserica nu ar putea promova minciuna sa, fără violența directă sau indirectă a guvernelor și claselor stăpânitoare"... "Clerul care tâmpește și fanatizează oamenii"... "Acuplarea este o ticăloșie pe care poți s-o privești, la care te poți gândi fără scârbă numai sub influența poftelor. Chiar pentru a avea copii, nu te-apuci să-i faci așa ceva unei femei pe care o iubești"... "Îngrozitoare mi-este Rusia. Pur și simplu, n-o iubesc"... "Îngrozitoare viață moscovită"... "Desfătarea estetică este o desfătare de ordin inferior"... "Luxul, lecturile, spectacolele, muzica, dansul, dulciurile, romanele, nuvelele și povestirile multiplică vicțiile și maladiile"... "Arta este o minciună și eu nu pot iubi o minciună frumoasă"... "Literatura e un fleac"... "Devenind tot mai egoistă, arta a ajuns la demență"... "Am început să scriu despre artă și m-am convins că-mi pierd vremea de pomană"... "Shakespeare numai artist nu e, ca pictor de caractere e nul"... "Poeziile lui Pușkin sunt bune de hârtie de țigarete"... "Nietzsche, seminebunul... complet nebun... nebun furios"... "Estetica lui Schopenhauer: câtă superficialitate și confuzie!"... "Îl citesc pe Goethe și văd întreaga influență dăunătoare a acestui neînsemnat burghez - egoist, om de talent"... "Prolixitatea în scris e o calamitate"... "Am toată vremea impresia că fac o imoralitate vânzându-mi cărțile"... "această vânzare a cărților, această murdărie morală"...

"Muzica - forța ei lascivă, pătimașă, dizolvantă, îndeaproape înrudită cu senzualitatea"... "Am discutat despre muzică. Spun din nou că această desfătare e doar cu puțin mai sus decât mâncarea"... "Citesc istoria muzicii: din 16 capitole despre muzica artificială, este un capitol scurtuț despre muzica populară, iar despre ea nu se știe aproape nimic, așa că istoria muzicii nu este istoria felului în care s-a

MUZICA Nr. 3/1994

născut, s-a răspândit și s-a dezvoltat muzica autentică, muzica melodilor, ci istoria muzicii artificiale, adică a felului în care adevărata muzică melodică a fost desfigurată"... "Muzica alunecă în rafinement. Rafinementul artei și forța ei sunt întotdeauna invers proporționale"... "Am ascultat muzica contrapunctică à capella. Este o distrugere a muzicii, un mijloc de a o denatura - o succesiune absurdă de sunete"... "Ce ușurare ar simți toți cei închiși la concert pentru a asculta ultimele lucrări ale lui Beethoven, dacă li s-ar cânta un trepak, un czardaș sau ceva asemănător"... "Beethoven e un seducteur senzualist"... "Simfonia a IX-a învrăjbește oamenii"... "M-am lansat într-o discuție cu prostănacul de Taneev"... "În muzică e un element de zgomot, de contrast, de tempo, acționând direct asupra nervilor și nu asupra simțirii"... "O pianistă - o mașinărie de produs sunete gădilitoare"... "O oarecare mărime inutilă: compozitorul. Totul e foarte simplu și limpede și fără compozitor. Zilele astea am ascultat prea multă muzică"... etcetera etcetera... la ce ar mai folosi și altele?...